

detta senaste förslag ansluter sig von Friesen, som, i likhet med alla de här nämnda forskarna, icke har granskat ristningen. I *Upplands runstenar* återger han nämligen inskriften: **han uar milt matar uk gil(t)is risin**. Detta tolkas av von Friesen: »han var onjugg på mat och gästfri». I *Runverser* och *Svenska runristare* (1925) ger Brate en bättre översättning, trots att han utgår från samma oriktiga läsning som de övriga tolkarna: (*Runverser*:) »Han var frikostig på mat och vältalig»; (*Svenska runristare*:) »Han var givmild på mat och målför(?)».

Mansnamnet *Holmbjörn* är sparsamt belagt i runinskrifterna. F. n. finnas ytterligare endast fyra relativt säkra belägg på namnet, samtliga uppländska: U 538, L 231 Hånestad, Lena sn, L 115 Läby äng, Läby sn samt L 109 Uppsala. I medeltida urkunder är namnet »tämlichen vanfigt» (Lundgren-Brate).

Diskussionen om inskriftens senare del, runföljden 33—60, beror huvudsakligen på att man hittills har utgått från felaktiga läsningar. Den enda felristningen som förekommer är, att runorna 35 **u** och 36 **n** ha kastats om: **haunar** i st. f. **han uar**.

Det allittererande uttrycket *han var mildr matar ok malsrisinn* har en motsvarighet på den närbelägna U 703, som i likhet med Gådi-stenen med säkerhet har ristats av Balle, se S. B. F. Jansson, a. a. s. 186 f.

Inskriften meddelar sålunda, att Holmbjörn har låtit resa stenen efter sig själv och tillägger därefter: »Han var matmild och målsnäll.» Det är säkerligen denna formulering som gör, att Rosenberg (a. a.) förmodar, att inskriften först har fullbordats efter Holmbjörns död. Detta behöver givetvis icke vara fallet.

I uppsatsen *Gömda bindrunor* (SNF XXIII. 2) behandlar H. Pipping Gådi-inskriften från en speciell synpunkt. Han framhåller, att den första satsen, **· hulbiorn · lit · raisa · stan · at · sik · sialfan ·**, innehåller 32 runor, »d. v. s. dubbelt så många som runorna i den yngre runraden. Men 32 är också = 4×8 . Siffran 4 är Balles egentel (**bali**), och siffran 8 företräder utom Balles egentel 4 (= **bali**) och 8 (= **ropbalir**) också egentalet för den man (**hulbiorn**), som varit Balles uppdragsgivare.» Balle har, enligt Pipping, »kommit till siffran 32 genom att skriva **stan** i st. f. **stain**, d. v. s. genom att använda en gömd bindruna (ǀ = ǁ)». Vad den senare delen av inskriften beträffar, delar Pipping den i runföljden 33—48 (sexton runor) och runföljden 49—60 (tolv runor). Det är uppenbart, att Pipping av dessa tal drar alltför djärva slutsatser, då han skriver: »Vardera siffran innehåller två av Balles egentel 4 (**bali**), 8 (**ropbalir**) och 12 (sic!) (**bali in raupi**). Siffran 16 = 2×8 innehåller dessutom egentalet för uppdragsgivaren **hulbiorn** (= 8).»

740. Hemsta, Boglösa sn.

Pl. 72, 73.

Litteratur: B 588, L 684, D 1: 81. J. Bureus, Fa 6 s. 121 n:r 59 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 22, Fa 10: 1 n:r 102, Fa 1 s. 7; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 36; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliae 1717 (feltryck 1617), s. 96 och 97; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 278; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: Personhistorisk Tidskrift 18, 1916), s. 13; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 53; Enköpings-Posten den 17/s 1926; Upsala Nya Tidning den 18/s 1926; O. Alb. Öberg, Brev till O. von Friesen den 21/s 1926 (UUB); O. von Friesen, Anteckningar 1926 (UUB); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA), En otolkad runinskrift (i UFT h. 47: 2, 1948, s. 186 f.); G. Olson, Rapport om lagning 1945 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 10); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 4 och B 588); Dybeck a. a.; O. Alb. Öberg, foto 1926 (v. Friesens samling, UUB).

Runstenen står i en åker, i en liten förhöjning med buskar, 400 m. SSV om mangårdsbyggnaden i Hemsta, 20 m. Ö om landsvägen Vallby—Enköping, 150 m. SÖ om den punkt, där avtagsvägen utgår från Enköpingsvägen. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Ängsö».

Enligt Fa 6 stod stenen »J Hämmingstadh ängian i Boghelösa Sokn» (Fa 5: »Boglösa Sochen Hemmingstad»); avbildningen i Fa 10: 1 är tyvärr numera bortskuren, men en remsa av

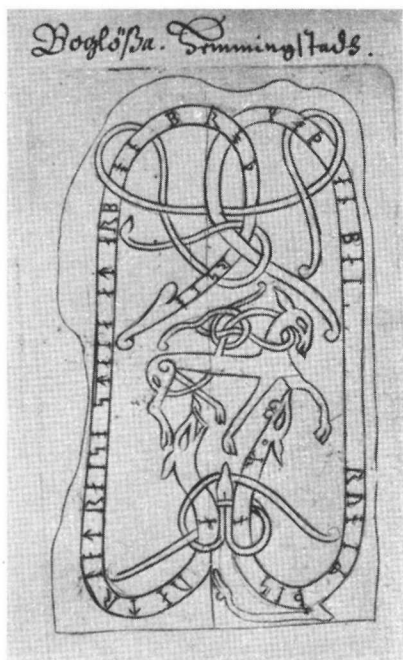

Fig. 171. U 740. Hemsta, Boglösa sn.
Efter kopparstick i F f 6.

Fig. 172. U 740. Hemsta, Boglösa sn.
Efter B 588.

kanten finnes kvar, som visar, att bladet har innehållit U 740. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 4 finnes bläckanteckningen »Hemstad Ängebacke i Boglöse sochn» (B 588: »Hemsta ängs-backe»; L 684: »Hemstads ängsbacke»).

Redan på den äldsta bevarade avbildningen (Bureus' kopparstick i F f 6) markerades en spricka, som gick lodrätt igenom stenen, se fig. 171. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* är sprickan också tydligt utmärkt. Stenen har senare brustit, och de två delarna ha skiljts åt. Vid Dybecks besök var bara den högra hälften i behåll; i *Sveriges runurkunder* skriver han: »Denna runstenshälft står i Hemstads Söräng, nära ofvannämnde sockenväg [d. v. s. landsvägen Enköping—Vallby k:a]. Andra halfvan är förgäfvnes eftersökt.» Den försvunna delen återfanns först år 1926. Det är nämligen den vänstra hälften av U 740 som åsyftas med följande notis i Enköpings-Posten den 17/5 1926: »Åter ett runstensfynd har gjorts i orten. Denna gång är det vid en gammal boplats i Myrby, Boglösa. Runstenen, som var täckt av jord och använts som tak över en gammal källare, har påträffats av inspektör Engström, Nynäs gård.» Stenen undersöktes av Riksantikvariens ombud O. Alb. Öberg, som satte sig i förbindelse med professor O. von Friesen. I en anteckning från den 19/5 1926 skriver von Friesen: »O. Alb. Öberg ringer från Enköping och meddelar att läsningen på den i Myrby-källaren funna stenen är **auntr lit resa stin aftir arbi. n.** Vidare ser stenen ut att vara avslagen längs längden, ty den är två meter lång men förhållandevis smal och längs ena sidan alldeles 'grad'. Helt säkert är det här frågan om v. halvan av» U 740. Ett par dagar senare, den 21/5 1926, översänder Öberg »ett par plåtar av Myrby stenen»; Öberg skriver: »Jag funderar att detta är blått halva stenen, som synes går det en spricka paralelt med den raka kanten och stenen är blott ena halvan. Var är den andra?» Vid runinskriftsinventeringen 1941 stod stenens högra halva kvar på ursprunglig plats, medan den vänstra delen fortfarande befann sig på ödegården inom Uppmyrby by. Den bortforslade halvan låg som dörrpoststen i en igenrasad källare, 350 m. SV om Uppmyrby. Stenen har alltså forslats 2,5 km. från sin plats. Genom Riksantikvarieämbetets försorg lagades och restes stenen våren 1945.

Gnejsgranit. Höjd 2,36 m., bredd (nedtill) 1,60 m. Upptill t. h. och i högra kanten är ristningsytan avslagen. Ristningen är vittrad men i stort sett tydlig. Linjerna äro breda, rundade.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter F a 6):

· aruatr · let · raisa · stain · at · arbion · [h]roþur · · sin · koþan · ba[li · r] ... - ... runir · þissam ·
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Arnhvatr let raisa stæin at Arnbiorn, broður sinn gœðan. Balli [risti] runir þessar.

»Arnvat lät resa stenen efter Arnbjörn, sin gode broder. Balle [ristade] dessa runor.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk; dessa ha formen av en rund punkt eller av ett kort, lodrätt streck. 1 **a** har kort bst. 2 **r** är skadat på mitten genom den spricka, som har klurit stenen i två delar. 8 **e** är tydligt stunget. 11 **a** och 12 **i** stå tätt tillsammans, vilket visar, att ristaren först har hoppat över **i**-runan och sedan insatt den efteråt. 16 **t** har förlorat högra bst i en flagring, som också har fördärvat övre delen av 17 **a**. 26 **o** är skadat på mitten genom ett bortfall; bst äro grunda t. h. om hst. R. 28 har gått förlorad i den stora mittsprickan. Sk efter 33 **r** är tydligt (·); likaså den runda punkten före 34 **s**. 35 **i** och 36 **n** äro skadade av mittsprickan. 37 **k** är ej stunget. Av 44 **l** återstår endast nedre hälften. Därefter är ristningsytan bortslagen på ett 72 cm. långt stycke. På detta skadade parti ser man endast, vid nedre ramlinjen, spår av två runor (46 **r**, 47). Av **r**. 46 återstår endast ett kort stycke, som utgör nedersta leden av bst i ett **r**. 51 **i** är tydligt. — Caspar Cohl (F a 6): Sk före 1 **a** och **r**. 2 **r** ha förbisetts; 28 **b** är bevarat. Sk efter 33 **r** och före 34 **s** ha förbisetts. Runorna 44 och 45 läsas **li**. Mellan 45 **i** och 48 **r** har Cohl sett nedre delen av fyra runor. Sk efter 57 **m** har ej iakttagits. — På kopparsticket i F f 6 återfinnes praktiskt taget denna läsning. Det kan anmärkas, att runorna 34—36 **sin** där ha placerats i slutet på den vänstra slingan i stället för i början av den högra, se fig. 171. — Hadorph och Helgonius: Sk efter 33 **r** och före 34 **s** saknas. 44 **l** har förlorat bst. Därefter är ristningsytan genom skraffering markerad som skadad fram till 48 **r**. Sk efter 57 **m** har förbisetts. — Dybeck, som endast kunde undersöka stenens högra del, d. v. s. runföljden 29 **r**—57 **m**, har förbisett sk efter 33 **r** och före 34 **s**.

Runföljden 1—6 **aruatr** återger med all sannolikhet ett mansnamn *Arnhvatr*. Detta är eljest icke belagt, men namnets båda led äro välkända. I 22—27 **arbion** ha vi otvivelaktigt det välkända mansnamnet *Arnbiorn*, hittills i runinskrifter endast belagt på Holm-stenen från Halland (DR 353). De båda brödernas namn ge ett exempel på det vanliga förhållandet, att »bröder ha namn med ett gemensamt element», se E. Wessén, *Nordiska namnstudier* s. 9, 12. (S. H. Adlersparres behandling av släktförhållandena i *Personhistorisk Tidskrift* 1916 är som bekant, icke endast när det gäller U 740, förfelad.)

Ristningen, som har signerats av Balle, visar påfallande överensstämmelse med U 703, se S. B. F. Jansson i *UFT* (1948), s. 186.

741. Hemsta, Boglösa sn.

Litteratur: D 1:80. J. O. Fries och V. Karlsson, Några ord till upplysning om bladet »Ängsö» (1864), s. 50; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 118; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941* (ATA).

Avbildning: Dybeck, a. a.

Runstenen, som numera är försvunnen, behandlas endast av Dybeck. Han skriver i *Sveriges runurkunder*: »En af bönderna i Hemstad visade mig detta stycke af en runsten på andra sidan